

**Истражување за
препознавање и валидација на
неформалното
учење во европска унија,
западен Балкан и Турција**

СОДРЖИНА

ВОВЕД	3
ДЕФИНИЦИЈА ЗА НЕФОРМАЛНО УЧЕЊЕ (НФУ)	4
Европската унија (ЕУ) го дефинира НФУ како:	4
Дефиниција на Советот на Европа (СЕ) за НФУ:	4
Заедничка дефиниција и за ЕУ и за СЕ за НФУ:	5
ПРЕГЛЕД ВО НАЦИОНАЛНИ ЗАКОНИ/СТРАТЕГИИ/ПЛАНОВИ ЗА РЕГУЛИРАЕ НА НФУ	5
Валидација на неформално и информално учење (ВНФИУ)	5
АЛБАНИЈА	5
БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА	6
БУГАРИЈА	7
ГРЦИЈА	9
ИТАЛИЈА	10
КОСОВО	11
ЦРНА ГОРА	12
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	13
СРБИЈА	14
СЛОВЕНИЈА	15
ТУРЦИЈА	16
ЛИЧНО ИСКУСТВО НА НАШИТЕ ПАРТНЕРИ ЗА ПРЕПОЗНАВАЊЕ И ВАЛИДАЦИЈА НА НФУ	18
Youth 4 Society (Y4S), АЛБАНИЈА	18
Local democracy agency Mostar (LDA Mostar), БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА	19
The Future Now Association (TFN), БУГАРИЈА	19
United Societies of Balkans (USB), ГРЦИЈА	20
TDM 2000, ИТАЛИЈА	21
Kosovo Center of Diplomacy, КОСОВО	22
Asocijacija za demokratski prosperitet – ZID (ADP-ZID), ЦРНА ГОРА	22
Center for Intercultural Dialogue, СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	23
NGO Iuventa, СРБИЈА	24
Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto (DRPDNM), СЛОВЕНИЈА	25
Turk Girisim ve Is Dunyasi Konfederasyonu, ТУРЦИЈА	26
УАМНФЛ РЕЗИМЕ НА ПРАШАЛНИЦИТЕ	27
РЕЗИМЕ ОД ФОКУС ГРУПИТЕ	35
Резултати од фокус групите	38
ЗАКЛУЧОК КОН ВАЖНИТЕ ЧИНИТЕЛИ	38

ВОВЕД

Проектот [Младински амбасадори за неформално учење](#) (YAMNFL) ја започна својата имплементација во декември 2019 година. Проектот има за цел да промовира учество во активности за неформално учење (НФУ) и моќта на валидација и препознавање на компетенциите стекнати надвор од формалното образовно опкружување преку иновативна методологија. Проектот го зеде предвид она што е направено досега во оваа област, истражувано за најдобри практики и успешни приказни и се подготви да излезе на терен за да ја зајакне важноста на НФУ.

Конзорциумот на проектот е составен од ЕУ, земјите од ЗБ и Турција.

Вкупно има единаесет партнери:

Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto (Ново место / **Словенија**); Здружение Иднината сега (Софија / **Бугарија**); Косовски центар за дипломатија (Приштина / **Косово***); Обединети друштва на Балканот (Солун / **Грција**); Youth 4 Society (Тирана / **Албанија**); Центар за интеркултурен дијалог (Куманово / **Северна Македонија**); Asocijacija za demokratski prosperitet – ZID (ADP-ZID) (Подгорица / **Црна Гора**); NGO IUVENTA (Шабац / **Србија**); Turk Girisim ve Is Dunyasi Konfederasyonu (Истанбул / **Турција**); TDM 2000 (Калиари / **Италија**) предводена од Локалната демократска агенција Мостар (Мостар, **Босна и Херцеговина**).

Една од специфичните цели беше истражување, собирање, анализирање и ширење на постојните најдобри практики и политики во областа на валидација и препознавање на НФУ. Во таа светлина, секоја организација, координирана од апликантот, спроведе истражување и ја идентификуваше моменталната состојба во врска со валидацијата и признавањето на неформалното и информалното учење во нивната земја. Апликантот исто така собра релевантни европски податоци. Сето ова беше корисно и искористено за создавање на оваа посветена публикација која ќе им даде инспирација на младите амбасадори за нивните активности, особено оние во партнерство со различни засегнати страни.

Забелешка на авторот:

За време на истражувањето, непредвидливото сценарио за глобалната пандемија „Ковид-19“ доведе во заклучување низ целиот свет. Во основа, сите наши планирани активности се префрлија на Интернет. Оваа специфична ситуација нагласи нови откритија за кои не би биле свесни во обичните животни околности. На пр. истражувачите забележаа специфични модели на однесување во рамките на нашите Фокусни групи. Се неуспех на овој масивен тренд на младите кои се незаинтересирани за онлајн активности на НФУ без да се сомневаме во квалитетот на онлајн НФУ содржината насочена кон младите луѓе. Проблемот беше во постигнувањето на одредена целна публика. Покрај тоа, поради технички причини, младите кои живеат во руралните области и кои веќе беа тешко достапни, речиси беа исклучени од онлајн активности на НФУ. Младите го изразија своето мислење дека за жал „Ковид-19“ има

големо влијание врз активностите на НФУ. Тие споделија дека поради неможноста да се организираат активности со физичко присуство, и сите активности се онлајн, за нив е товар да учествуваат во такви активности бидејќи имаат многу онлајн обврски поврзани со училиштето. Во минатото, по завршувањето на нивната наставна програма, тие имаа шанса да се релаксираат и да се забавуваат додека научат нешто ново во активностите на НФУ. И сега им е тешко да останат мотивирани пред нивните компјутерски екрани. Со оглед на тоа, го завршивме истражувањето со многу неодамна откриени податоци.

ДЕФИНИЦИЈА ЗА НЕФОРМАЛНО УЧЕЊЕ (НФУ)

Европската унија (ЕУ) го дефинира НФУ како:

“НФУ е учење вградено во планирани активности кои не се експлицитно назначени како учење (во смисла на цели за учење, време за учење или поддршка за учење). НФУ е намерна од гледна точка на ученикот.

Коментари:

- неформалните резултати од учењето може да се потврдат и може да доведат до сертификат;
- неформалното учење понекогаш се опишува како полуструктурирано учење.¹

Дефиниција на Советот на Европа (СЕ) за НФУ:

“Неформалното образование се однесува на планирани, структурирани програми и процеси на лично и социјално образование за млади луѓе дизајнирани да подобрат голем број вештини и компетенции, надвор од формалната образовна програма. Неформално образование е она што се случува на места како што се младински организации, спортски клубови и драмски групи, каде што младите се среќаваат, на пример, заедно да преземаат проекти, да играат игри, да разговараат, да одат на кампување или да прават музика и драма. Постигнувањата на неформалното образование обично се тешко да се потврдат, дури и ако нивното општествено признание се зголемува. Неформалното образование исто така треба да биде:

- доброволна
- достапен за секого (идеално)
- организиран процес со образовни цели
- Партиципативно
- во центарот на учениците
- за учење животни вештини и подготовка за активно граѓанство
- врз основа на вклучување и индивидуално и групно учење со колективен пристап
- холистички и процесно ориентирани
- врз основа на искуство и акција
- организирано врз основа на потребите на учесниците.

¹ "Terminology of European education - Cedefop - Europa EU."
http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4117_en.pdf. Page 183,184

Формалното, неформалното и информалното образование се комплементарни и заемно зајакнувачки елементи на процесот на доживотно учење.”²

Заедничка дефиниција и за ЕУ и за СЕ за НФУ:

Речник на Европскиот центар за знаење за младинска политика (Речникот дефинира некои клучни термини кои се однесуваат на европската младинска политика и младинската работа. Списокот на теми или термини не е сеопфатен и е во постојан развој, во согласност со промените во младинската политика и придонесите од експерти кои соработуваат со младинското партнерство на ЕУ-СЕ и корисниците на ЕЦЗМП) го опишува неформалното учење на следниов начин:

"Неформалното учење е наменско, но и доброволно учење што се одвива во различни опкружувања и ситуации за кои наставата/обуката и учењето не се нужно нивна единствена или главна активност. Овие средини и ситуации може да бидат наизменични или минливи, а активностите или курсевите што се одржуваат може да бидат екипирани од професионални фасилитатори за учење (како што се обучувачи за млади) или од волонтери (како што се младински лидери). Активностите и курсевите се планирани, но ретко се структурирани од конвенционални ритми или предмети од наставната програма. Тие обично се однесуваат на специфични целни групи, но ретко ги документираат или оценуваат резултатите од учењето или постигнувањата на конвенционално видливи начини."³

ПРЕГЛЕД ВО НАЦИОНАЛНИ ЗАКОНИ/СТРАТЕГИИ/ПЛАНОВИ ЗА РЕГУЛИРАЊЕ НА НФУ

Валидација на неформално и информално учење (ВНФИФУ)

АЛБАНИЈА

ВНГИУ веќе е дел од двете албански рамки за квалификации (АРК) Право и Стручно Образование и Обука (СОО). Национална Стратегија за Вработување и Вештини и акциски план 2020 (НСВВ) го идентификува ВНГИУ како една од приоритетните мерки.

Неформалното образование се реализира во рамките на одделни курсеви (за дактилографи, козметолози, кројачи, итн.) и училишта за изучување странски јазици. Тие се под одговорност на Министерството за образование и наука, доколку траат повеќе од 6 месеци. Инаку, тие се под одговорност на Министерството за социјална

² "Definitions - Council of Europe." <https://www.coe.int/en/web/european-youth-foundation/definitions>.

³ "The European Knowledge Centre for Youth Policy (ЕКЦРП)." <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/knowledge/-ekcyp>.

заштита и млади. Се организираат и курсеви за претквалификација и дополнителна квалификација на работници со различни стручни профили. Лица постари од 16 години можат да го добијат своето основно образование во специјални училишта за возрасни, односно на часови за образование на возрасни, хонорарни училишта или таканаречени, вечерни училишта.

Наставниот процес за возрасни се реализира според наставната програма за возрасни која е одобрена од министерот за образование и спорт. Наставата вклучува часови од петто до осмо одделение. Постојат и сеопфатни и стручни средни училишта и тие траат три години.

Финансиските средства се обезбедени од државниот буџет. Секоја општина води досиеја за неписмени лица и лица без целосно основно образование. Се организираат специјални акции со цел да им се понуди целосно основно образование на оние кои ја надминале возраста за посетување основни училишта или не ги завршиле сите одделенија.

ВНГИУ е една од приоритетните мерки во Националната стратегија за вработување и вештини 2014-2020 година. Препознавањето на знаењата и вештините стекнати преку работно искуство и/или доброволни активности е вредна алатка за да ги поттикне луѓето да продолжат со доживотно учење и да ги оптимизираат трошоците за обука.⁴

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Сертификат - објавувањето на релевантни документи за образование потврдува дека резултатите од учењето - знаење, вештини и способности што ги стекнало лицето преку формални, неформални или информални форми на образование и учење проверени и потврдени од надлежниот орган / органи, во согласност со утврдени критериуми и стандарди.

По завршување на формалните програми за образование на возрасни: основно и средно образование или нивните одделни делови и обука и преквалификација, образование и обука, на учесниците им се издаваат јавни документи - сертификати и дипломи кои имаат иста важност како и сертификатите добиени за време на редовното образование, или јавни сертификати валидни за завршени програми за обука.

Имињата, формата и содржината на јавните документи стекнати во системот за образование на возрасни се регулирани со закон и / или подзаконски акти.

Образованието на возрасните во занаетчиство и сродни активности / неинкорпорирани, како и издавање на (име, содржина и форма) документи стекнати со полагање на магистерски испити се регулирани со прописите од областа на образованието за возрасни и / или прописите за занаетчиство / неинкорпорирани бизниси.

⁴ "Validation of Non-formal and Informal Learning - EACEA.", https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/validation-non-formal-and-informal-learning-61_en.

Учесници на неформални образовни програми, по завршување на програмата и проверка на знаењата, вештините и способностите од организатор на едукација за добиваат сертификат / друг документ што не е јавен документ. Ако по завршувањето на неформалната програма не се проверуваат знаењата, вештините и способностите, може да се издадат сертификати или други документи кои немаат статус на јавни документи, но од кои е очигледно дека биле членови на одредена програма за неформално образование, и стекнување на знаења, вештини и способности кои биле предвидени во програмата.⁵

БУГАРИЈА

Нема понови промени во однос на политиките, стратегиите или законите поврзани со валидација на неформалното и информалното учење во Бугарија од Инвентарот за 2016 година. Бугарија постигна целосен напредок од 2012 година кон принципите на Препораката на Советот како што следуваат:

1. Во моментов постојат аранжмани за валидација во врска со општото, стручното образование и обука и учењето на возрасните. Тие се поврзани со националната рамка за квалификации и се во согласност со Европската рамка за квалификации.
2. Информации и насоки за придобивките и можностите за валидација, како и за соодветните процедури, се достапни за поединци и организации и се бесплатни. Сепак, може да се охрабри и да се користат повеќе овие услуги. Сепак, ова зависи од интересот и мотивацијата на луѓето и организациите да се вклучат во валидацијата.
3. Обесправените групи, вклучително и лица кои се невработени и оние кои се изложени на ризик од невработеност, имаат корист од аранжманите за валидација претежно во општото образование, на пр. проектот 'New chance for success' (2014-2020) обезбедува курсеви за писменост, како и курсеви што вклучуваат часови за основно образование.
4. За секое регистрирано невработено лице во Дирекцијата за локална канцеларија на ЈУВ (Јавни услуги за вработување), медијаторите за труд (советници) вршат неформална проценка на вештините (т.е. врз основа на личниот профил, интервјуа и индивидуални тестови, медијаторите за труд ги идентификуваат празнините во компетентноста и подготвуваат индивидуален акционен план). Неформалното оценување на вештините може да се користи за валидација, меѓутоа, применетите алатки (обрасци за оценување, интервјуа) треба да се развијат во согласност со државните образовни стандарди.
5. Потврдувањето на неформалното и информалното учење е поддржано со соодветни упатства и советувања и е лесно достапно - за секое лице што аплицирало за постапка за валидација, се доделува индивидуален консултант кој му помага на кандидатот во текот на процесот на валидација. Консултантот е одговорен за подготовка,

⁵ "Validation of Non-formal and Informal Learning | Eurydice." https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/validation-non-formal-and-informal-learning-11_en.

пополнување и доставување на портфолиото на кандидатот, вклучувајќи лични информации што се чуваат во архивата на институцијата за валидација.

6. Не постојат експлицитни индикатори поврзани со гарантирање на квалитетот на валидацијата. Уредбата бр.2 пропишува дека институциите за валидација треба да воспостават внатрешни системи за обезбедување квалитет за валидација, меѓутоа, дополнителни спецификации не се дадени. Истото важи и за Законот за стручно образование и обука (изменет и дополнет во 2014 година), кој ги обврзува давателите на стручно образование и обука да воспостават внатрешни системи за гаранција на квалитет за да обезбедат дека дадените услуги одговараат на очекувањата и потребите на општеството. Проектот 'New opportunity for my future' (2013-2015) даде вреден придонес во развојот на внатрешните мерки за обезбедување квалитет. На пример, беше развиен „Прирачник за стручни училишта за потврдување на неформалното и информално учење“, вклучувајќи методолошки упатства и алатки за валидација.

7. Законодавните акти не вклучуваат конкретни одредби поврзани со развојот на професионалните компетенции на персоналот вклучен во процесот на валидација. Обуката понекогаш се обезбедува во рамките на конкретни проекти (п.р 'New opportunity for my future'), во зависност од целите на проектот.

8. Во врска со стручното образование и обука, квалификациите и деловите од квалификациите добиени преку валидација се во согласност со државните образовни стандарди за стручно образование и обука (понатаму стандарди за СОО).

9. Употребата на алатки за транспарентност на Европската унија, како што се рамката на Еуропас и Младинскиот пас за документација на резултатите од учењето, не е многу популарна во Бугарија

10. Законот за стручно образование и обука (изменет во 2014 година) им овозможува на учениците да акумулираат кредити за стекнување стручна квалификација. Кредитите можат да се пренесат помеѓу квалификации во истата стручна област. Во моментот, пропустливоста помеѓу стручното образование и високото образование не е регулирана.

Севкупна сила на постојните аранжмани за валидација е воведувањето на систематски пристап за валидација во СОО со јасна распределба на одговорностите помеѓу јавните институции и социјалните партнери. Воведувањето аранжмани за валидација во општото образование и учењето за возрасни е исто така важно достигнување.

Постојните аранжмани за валидација може да се подобрат преку:

1. развој и усвојување на конзистентна рамка за распределба на средства за валидација на пр. недостатокот на финансиски средства негативно влијае на одржливоста на постојните основни иницијативи и го попречува започнувањето на нови;
2. развој и усвојување на индикатори поврзани со обезбедување на квалитет на

- валидација;
3. подобра соработка со приватниот сектор;
 4. поврзување на насоките за кариера обезбедени од ЈУВ (Јавни услуги за вработување) и валидација - на пример, соработката помеѓу услугите може да се охрабри (ЈУВ може да биде упат за валидација);
 5. регулирање на обезбедување можности за обука за практичари за валидација на пр. преку ажурирање на стандардите за СОО, Бугарија постепено го воведува пристапот за резултати од учењето во наставните програми и оценување. Затоа, во иднина, практичарите за валидација можеби ќе треба да земат специјализирана обука за проценка базирана на резултати од учење;
 6. создавање единствен систем за собирање податоци кој ги интегрира податоците доставени од различни институции за валидација на пр. СОУ училишта, колеџи за стручно образование и стручно образование и центри за обука. Во моментот, податоците се достапни само за центрите за стручно образование и обука.⁶

ГРЦИЈА

Во Грција, во моментот не постои сеопфатна национална рамка за ВНФИФУ. Правна рамка заснована на заеднички принципи за целокупното формално образование и обука за возрасни, се уште не е воведена а алатките за документирање на знаењето, вештините и компетенциите стекнати преку неформалното образование и учење не се развиени систематски.

Како резултат на тоа, поединците немаат право да бараат проценка на нивното претходно учење, без разлика каде и како се бараат компетенциите, во однос на стандардите на програмата за образование и обука (пристап bottom-up).

Од друга страна, со цел подобро разбирање на случувањата во ВНФИФУ во Грција, важно е да се потенцираат дефинициите што се користат во земјата, во врска со неформалното учење, во споредба со дефиницијата дадена со Препораката на Советот од 2012 година за валидација на неформалното и информалното учење бидејќи неформалното учење нема иста дефиниција во Грција во споредба со другите земји.

Во согласност со грчкото законодавство (закон 3879/2010), неформалното образование вклучува:

1. Почетна стручна обука
2. Продолжување на стручна обука
3. Општо образование за возрасни
4. Часот за стажирање, што е четврта година по дипломирањето на стручното средно училиште (ЕПАЛ).

Покрај тоа, зборот сертификација (πιστοποιηση) главно се користи во процесите и документите за национална политика; може да се однесува на документација која

⁶ https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2019/european_inventory_validation_20_1

потврдува дека учењето се случило; но не мора да подразбира валидација бидејќи не се случува вистинска проценка.

Експертите сугерираат дека за валидација треба да се користи друг термин на грчки (epikirosi или egugoroisi tis mathisis отколку pistopoihsh), да подразбира оценување и еквивалентност во резултатите од учењето (Cedefop 2016, GR - ажурирање на европскиот инвентар за валидација на неформалното и информалното учење)

Во овој контекст, некои процеси на сертификација се развиени од Националната организација за сертификација на квалификации и професионално насочување (ЕОППЕП) (закон 4115/2013) која има овластување да ги потврди влогот и капацитетот на неформалното учење.

Така, ЕОППЕП доделува лиценци за даватели на неформално образование и обука, (и почетна и продолжена) по критериуми и стандарди за квалитет и обезбедува сертификат за вештини за кадарот и програмите за обука.

ЕОППЕП, исто така, обезбедува акредитација на професионални профили и стандарди за наставна програма во соработка со социјалните партнери. Професионален профил се дефинира како работна функција и потребните знаења, вештини и компетенции за остварување професија или специјализација.

Врз основа на акредитирани професионални профили, ЕОППЕП планира да развие стандарди и кредити за модулирани наставни програми за образование и обука.⁷

ИТАЛИЈА

Закон бр. 92/2012 за реформа на пазарот на трудот дава официјална дефиниција за доживотно учење. „Терминот доживотно учење се однесува на сите активности за учење формално, неформално и информално преземени во текот на животот со цел подобрување на знаењето, вештините и компетенциите во лична, граѓанска, социјална и/или перспектива поврзана со вработувањето“.

Формалното учење се одвива во системот за образование и обука, на универзитетите и во високообразовните институции за уметност, музика и танц (Афам) и води до сертификат или стручна квалификација, која може да се добие и преку стажирање.

Неформалното учење е намерно (само иницијативно) избрано учење што се одвива надвор од формалниот систем за образование и обука. Се одвива во секоја организација со цели за едукација и обука, исто така, во доброволни тела, национални организации на државната служба, организации од приватниот социјален сектор или претпријатија.

Информалното учење се однесува на активности што се спроведуваат во секојдневниот живот, на работа, дома и во слободно време, дури и без намерен избор.

⁷ https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/validation-non-formal-and-informal-learning-32_en

Понатаму, истиот закон предвидува воспоставување национален јавен систем за сертификација на компетенции базирани на минимални стандарди за услуга и униформа низ целата земја.

Компетенции за сертификат се структурирана комбинација на знаења и вештини препознатливи и како формативни кредити преку специјална постапка за валидација на неформално и информално учење. Сертификатот за компетенции е дефиниран како јавно дело што обезбедува транспарентност и признавање на учењето, во согласност со целите поставени од Европската унија. Сертификат, диплома или квалификација формално потврдува дека проценката и валидацијата се извршени од јавна институција или овластен субјект.⁸

КОСОВО

Косово има развиено национална регулаторна рамка која е усогласена со Препораката на Советот за валидација на неформалното и информалното учење (ВНФИФУ). Главната политика и правна рамка се воспоставени, а секундарното законодавство се развива. Затоа, имплементацијата се очекува да започне во 2019 година.

Регулаторната рамка ги опфаќа и високото образование (ВО) и Стручното образование и обука Косово (СОО), вклучувајќи ги и почетното стручно образование и стручно образование и континуирано стручно образование (КСО), но не и општото образование. Косово го даде приоритетот на СОО секторот и продолжи со развојот на понатамошни специфични под-секторски политики и подзаконски акти. Националните власти имаат тенденција да дадат приоритет на КСОО (Континуирано стручно образование и обука) за да го поддржат влезот или напредокот на поединците на пазарот на трудот, со оглед на сегашните високи стапки на невработеност, на пр. 30,5 % во 2017 година (Косовска агенција за статистика, 2017 година).

Аранжманите за валидација се поврзани со Косовската рамка за квалификации (КРК) и само квалификациите одобрени и регистрирани во КРК можат да се доделат преку валидација на претходно учење. Резултатите од учењето се референтни точки за валидација, овозможувајќи стекнување делумни или целосни квалификации преку валидација на претходно учење.

Постои синергија помеѓу аранжманите за валидација и кредитните системи што се користат во ВО и СОО: кредитите може да се стекнат и во СОО и во ВО преку валидација на претходно учење.

Развиени се транспарентни механизми за обезбедување квалитет и во согласност со постојната рамка за обезбедување квалитет во СОО. Валидацијата може да се спроведе

⁸ https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/italia/validation-non-formal-and-informal-learning_en

само од институции акредитирани од регулаторни тела како што се Националниот орган за квалификации (НОК) или Косовската агенција за акредитација (КАА). За да бидат овластени да управуваат со валидација, институциите треба да исполнуваат специфични критериуми како што се назначени практичари за валидација, внатрешни механизми за обезбедување квалитет, опрема специфична за терен итн.

Процесот на валидација се состои од четири фази: Идентификација, документација, проценка и сертификација на резултатите од учењето, поддржани со насоки и совети од страна на практичари за валидација, како што се координатори, ментори и внатрешни и надворешни оценувачи.

Социјалните партнери како што се стопанските комори беа вклучени во процесот на развој на политики за аранжмани за валидација. Сепак, вклучувањето на работодавачите во имплементацијата и проценката особено е предизвик. Потенцијално, работодавачите би можеле да бидат вклучени како надворешни оценувачи во панелот за оценување или би можеле да дозволат користење на нивните простории за практично оценување на предвидените резултати од учењето.

Слабата вклученост на социјалните партнери и слабата посветеност на владата за ослободување ресурси за дополнителен персонал од НОК остануваат најголемите предизвици за ефикасно спроведување на процесот во иднина.⁹

ЦРНА ГОРА

Член 28 од [Законот за образование на возрасни](#), кој се однесува на тестирање и демонстрирање знаење, предвидува дека, за да се стекнат со национална професионална квалификација или клучни вештини возрасните можат да покажат, односно да ги тестираат и потврдат своите знаења, вештини и компетенции, без оглед на начинот на кој се стекнати, во согласност со посебна регулатива која ги регулира националните професионални квалификации.

Овој член од Законот дава можности за препознавање на неформално и информално стекнати знаења и вештини.

[Законот за национални стручни квалификации](#) им овозможува на поединците да стекнат национално признаена професионална квалификација на различни начини:

- со пополнување на модул кога јавно валидна образовна програма се базира на неколку професионални стандарди;
- со тестирање на знаење, вештини и компетенции по завршување на програмата за образование на возрасни во согласност со Испитниот каталог;
- со тестирање на знаења, вештини и компетенции директно во согласност со

⁹ https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2019/european_inventory_validation_2018_Kosovo.pdf

Каталогот за испити.

Образовните програми, чие завршување води кон стекнување квалификација на ниво на образование, се заснова на неколку професионални стандарди. Професионалната квалификација се заснова на единствен професионален стандард. Ако едукативна програма е модуларизирана, можно е да се здобиете со професионална квалификација со завршување на одреден модул врз основа на професионалниот стандард. Така, модулираните програми за стручно образование им овозможуваат на оние што го напуштиле образованието, возрасни кои сакаат постепено да стекнат ниво на образование или студенти со посебни образовни потреби, да стекнат професионална квалификација за еден дел од програмата (модул).

Професионална квалификација може да се стекне и со тестирање по завршување на образовна програма во согласност со каталогот за испити. Каталогот за испити е изготвен врз основа на професионални стандарди и стандарди за квалификација и е усвоен од [Националниот совет за образование](#). Каталогот за испити вклучува: наслов на професионална квалификација, услови што треба да ги исполни лице кое се стекнува со професионална квалификација, содржина на тестирање, ниво на тежина, метод и критериуми за тестирање, поврзаност со формалната програма за образование, кредитни поени, образовен профил и ниво на образование на членовите на Испитниот панел, услови што треба да ги исполни организаторот за образование на возрасни и други податоци од значење за професионалната квалификација. Професионалната квалификација стекната на овој начин се потврдува со сертификат и овозможува вклучување на пазарот на трудот.¹⁰

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Припреми за валидација на неформално и информално учење

Република Северна Македонија, како земја кандидат за членство во ЕУ, постигна континуиран и значаен напредок во усогласувањето на својот образовен систем со образовните политики и стандарди на Европската унија.

Валидацијата на неформалното и информалното учење е посочена во [Стратегијата за образование 2018-2025](#) како еден од предизвиците, односно една од мерките на Стратегијата е: Поддршка во процесот на воспоставување и операционализација на системот за валидациони резултати на неформално и информално учење. Стратегијата, исто така, нагласи дека системот на валидација на неформалното и информалното учење во Северна Македонија е во ембрионална фаза, а воспоставувањето систем за управување и вклучување на засегнатите страни од македонската квалификациска рамка (МКР) е уште едно отворено прашање. Усвоен е сеопфатен пристап за решавање на предизвиците со развојот на [Патоказот за понатамошен развој и имплементација на](#)

¹⁰ https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/validation-non-formal-and-informal-learning-48_en

[МКР](#) (2016).

Преглед на правните и стратешките документи што содржат референци за ВНФИФУ

Воведувањето на ВНФИФУ во Северна Македонија е директно поврзано со развојот на Македонската рамка за квалификации во земјата, што се очекува да донесе придобивки за граѓаните и да го поддржи доживотното учење.

Република Северна Македонија усвои патоказ за имплементација на систем за ВНФИФУ во 2016 година, по усвојувањето на Концепт-документ за неформално образование за возрасни и неформално учење во 2015 година. Упатство за белешка за валидација на процесите и неформалното учење (ВНФИФУ) и Спецификации за пакетот методологија беа развиени во 2017 година, кои исто така ги разгледуваат различните институционални рамки на ЕУ, процедурите и инструментите на ВНФИФУ. Понатаму, се одржа обука за потенцијални оценувачи на ВНФИФУ во декември 2017 година, врз основа на дефиниран прирачник за оценување.¹¹

СРБИЈА

Образованието за возрасни е организирано како:

- формално образование,
- неформално образование и
- информално учење

Образованието и стекнувањето квалификации е дефинирано со Законот за образование на возрасни (СР) и Законот за основи на образовниот систем (СР).

Законот за образование на возрасни го дефинира неформалното образование како „организирани процеси на учење за возрасни врз основа на специјални програми, со цел стекнување знаење, вредности, ставови, способности и вештини кои имаат за цел личен развој на возрасните, труд и вработување и социјални активности" и неформално учење како "процес на самостојно стекнување знаење, вредности, ставови, способности и вештини во секојдневниот живот, работната и социјалната средина“.

[Министерството за образование, наука и технолошки развој](#) донесе подзаконски акти за неформално образование во 2015 година. Неформалното образование се стекнува преку системот на Јавно признаени организатори на активности (ЈПОА), организации кои нудат програми за образование на возрасни. Основните и средните училишта, како и другите организации што ги исполнуваат условите пропишани од Министерството за образование, наука и технолошки развој може да бидат јавно признаени организатори на активности.

¹¹ <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/en/content/youthwiki/64-validation-non-formal-and-informal-learning-former-yugoslav-republic-macedonia>

По завршувањето на програмата за образование на возрасни, поединецот може да добие сертификат за целосно завршување, сертификат за делумно завршување или сертификат за програма. Сертификатот за целосно завршување се добива за постигнување стандард на професионални компетенции и постигнување стандард за квалификации. За делумно постигнување на стандард на професионална компетентност, се доделува сертификат за делумно завршување. По завршувањето на програмите што не доведуваат до стекнување квалификации или професионални компетенции, ЈПОА издава програма.

Институтот за подобрување на образованието (ИПО) спроведува проценка на програми за постигнување стандард на професионални компетенции и постигнување стандард за квалификации. Центарот за стручно образование и обука во рамките на ИПО разви стандарди за квалификации во следните области:

- Геодезија и градежништво
- Геологија, рударство и металургија
- Економија, право и администрација
- Електротехника
- Здравје и социјална заштита
- Машинско инженерство и обработка на метали
- Земјоделство, производство и преработка на храна
- Сообраќај
- Текстил и кожа
- Трговија, угостителство и туризам
- Хемија, неметали и графички уметности
- Шумарство и преработка на дрво

Неформалното образование е дел од Националната рамка за квалификации на следните нивоа:

- Второ ниво-завршено основно образование и стручна обука до една година, образование за работа до две години или неформално образование на возрасни за 120-360 часа обука.
- 3-то ниво-завршено средно стручно образование (три години) или неформално образование на возрасни, кое трае не помалку од 960 часови за обука.
- 5 ниво - завршено магистерско или специјалистичко образование во траење од две години или една година и неформално образование на возрасни, кое трае не помалку од шест месеци.¹²

СЛОВЕНИЈА

Потврдувањето на неформалното и информалното учење ги опфаќа сите нивоа на образование.

¹² https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/validation-non-formal-and-informal-learning-63_en

Не постои единствена рамка за процедурите за валидација и ниту една национална институција која презема валидација. Наместо тоа, различни задачи и улоги се распределуваат меѓу институциите вклучени во доживотното учење.

На ниво на национална влада, клучните одговорности лежат на [Министерството за образование, наука и спорт](#) и [Министерството за труд, семејство, социјални работи и еднакви можности](#). Вториот објавува професионални стандарди, ги потврдува образовните институции и ги финансира Националните испитни центри за проценка и сертификација на неформално и неформално учење. [Словенечкиот институт за образование на возрасни](#) обезбедува обука за оценувачи и советници, а [Институтот за стручно образование и обука](#) е одговорен за Националниот систем за професионални квалификации, меѓу другите обврски. Покрај тоа, [Националниот центар за испити](#) развива методологии и процедури за проценка и валидација за сите видови квалификации.

Што се однесува до формалните образовни квалификации, важен чекор кон централизација на валидацијата е преземен со развојот на словенечката рамка за квалификации (СРК). Ова е заедничка рамка која ги опфаќа сите нивоа на образование.

Друга релевантна национална рамка е системот на [национални стручни квалификации](#) што опфаќа широк спектар на сектори. Овој формализиран систем им овозможува на кандидатите да ги покажат своите вештини и знаења за ефективно извршување на специфични професионални задачи. Тие се оценуваат според професионалните стандарди дефинирани на национално ниво. Успешните кандидати добиваат формални сертификати кои докажуваат дека нивните носители се компетентни во одредена професија или во специфични задачи.¹³

ТУРЦИЈА

Признавање на претходното учење (ППУ) е процес на признавање според стандард договорен за постигањата во учењето добиени во контекст на формално, неформално и/или бесплатно учење. Покрај училиштата, знаењата и вештините стекнати надвор од формалното образование во работата и секојдневниот живот може да бидат меѓу овие постигнувања за учење.

ППУ обезбедува голем број придобивки за поединци и работодавачи. Во однос на поединците, тоа е истакната придобивка од овој систем што го зголемува професионалниот развој и мобилноста на пазарот на трудот, спречува повторување и губење време, обезбедува рано дипломирање, ги намалува трошоците за учениците, го поттикнува учењето, ја зголемува мотивацијата и самовербата на личноста. Во однос на работодавачите, придонесува за елиминирање на недостатокот на вештини и/или компетенции на работното место, за намалување на бројот на вработени кои трошат

¹³ https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/validation-non-formal-and-informal-learning-74_en

надвор од работното место за обука и со тоа за поефикасно користење на ресурсите.

Во Турција, валидацијата на неформалното и неформалното учење (ВНФИФУ) главно важи за резултатите од учењето што водат до стручни квалификации. Органот за стручни квалификации (ОСК) игра доста функционална улога во овој поглед. Системот за валидација во Турција има некои уникатни карактеристики со кои отстапува од моделот ВНФИФУ опишан во Препораката за 2012 година.

Органот за стручни квалификации е основана во 2006 година за да го воспостави и работи националниот систем за стручни квалификации (НССК), кој е обезбеден за квалитет на национално ниво во согласност со барањата на Европската рамка за квалификации.

Националниот систем за стручни квалификации ги дефинира правилата и активностите во подготовката на Национални професионални стандарди (НПС) во професионални и стручни области, развој и имплементација на национални квалификации, и поврзани со овластување, ревизија, проценка и евалуација, како и сертификација. Органот за стручни квалификации спроведува активности во согласност со нормите и принципите прифатени на европско ниво и ги спроведува плановите што се подготвени соодветно.

Речиси сите активности во националниот систем за стручни квалификации (НССК) се спроведуваат од засегнатите страни или преку активно учество на засегнатите страни и во соработка со државата, вработените и работодавачите.

Главните цели на НССК се;

- (i) Да соработуваат со МОН и Центри за професионално здравје и образование (ЦЗО) со цел да се обезбеди дека се обезбедува ООУ во согласност со националните стандарди за работа, и на тој начин да се придонесе за обезбедување квалитет на СОО преку зајакнување на односот помеѓу образованието и вработувањето.
- (ii) Да се одредат стручни квалификации врз основа на национални или меѓународни стандарди за работа и да се доделат тие квалификации преку процеси обезбедени со квалитет.
- (iii) Да се промовира доживотно учење преку обезбедување на признавање на претходно учење стекнато преку неформално и неформално учење.¹⁴

¹⁴ https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/validation-non-formal-and-informal-learning-90_en

ЛИЧНО ИСКУСТВО НА НАШИТЕ ПАРТНЕРИ ЗА ПРЕПОЗНАВАЊЕ И ВАЛИДАЦИЈА НА НФУ

Youth 4 Society (Y4S), АЛБАНИЈА

Во Албанија не постои конкретен закон за неформално образование, но како тема тој е засегнат во различни национални стратегии за образование за граѓанското општество, како што е Акциониот план 2015-2020. Youth 4 Society ги развива сите свои активности работејќи со методи на неформално образование. Во активностите што ги спроведуваме во рамките на одредени проекти, знаењето што го добиваат учесниците е дадено преку игри, искуства, групна работа на одредена тема, така што тие не го гледаат тренерот или олеснувачот како наставник кој знае се, но се чувствува слободен да го изрази своето мислење.

Сметаме дека доколку постои Законот, тоа сигурно ќе ја олесни нашата работа, но исто така ќе им служи на учесниците бидејќи сертификатот што го добиваат од овие активности што се одвиваат според НФУ ќе биде признаени доколку аплицираат за работа.

Работата во областа на неформалното образование во Албанија има придобивки, но исто така е предизвик.

Предности се:

1. Подобрување на знаењето на младите луѓе.
2. Поттикнете го критичкото размислување.
3. Подобрете ги вештините за комуникација.

Недостатоци:

Младите луѓе може да имаат знаење, вештини и способности стекнати преку неформално учење, но може да не се формално сертифицирани и да добијат квалификација врз основа на нивните поучни искуства. Се користи системот Youthpass, но националните власти не даваат шема за проценка на компетенциите постигнати со НФУ и квалификациите не можат да се добијат легално.

Албанската влада во моментов има направено некои чекори во развојните политики за младите луѓе, но ние мислиме дека треба да се направи повеќе за сегашната Стратегија што ја имаме, како и за признавање на сертификатите дадени од практиките и активностите што се одвиваат во областа на неформално образование.

Локална демократска агенција Мостар (ЛДА Мостар), БОСНИЈА И ХЕРЦЕГОВИНА

Иако во теорија, неформалното образование е наменето за секој што сака да учи и да се подобри, првенствено е од голема помош за одредени социјални групи, обично група луѓе кои на некој начин се маргинализирани. Затоа, ние велиме дека неформалното образование е тесно поврзано со концептот на социјална еднаквост, односно давање еднакви можности на сите. Како и да е, постојат разлики во пристапот до формално образование за жени и мажи, особено оние што доаѓаат од руралните области. Различниот третман се рефлектира првенствено во областа на образованието и вработувањето, а неформалното образование има за цел да го намали овој јаз и да помогне да се постигне живот и вработување во урбаните и руралните области. Понатаму, во Босна и Херцеговина постои општ проблем што се рефлектира во фактот дека образовниот систем не е прилагоден на потребите на пазарот. Овој проблем се рефлектира и во маргинализацијата на неформалното образование за возрасни. Понатаму, некои анализи и истражувања укажаа на проблеми во областа на неформалното образование во Босна и Херцеговина: • мал процент на дипломи и сертификати издадени од неформални образовни организации за нивните успешни студенти; и кои се препознаваат; • неформалното образование е недоволно развиено за да може да ги задоволи современите барања на пазарот на трудот; • стратешкото планирање во неформалното образование е недоволно, што е причина за недефинирано и непланирано функционирање.

Она што е важно да се нагласи е дека покрај формалното образование, на нашето општество му треба постојано присуство за промовирање на неформално или доживотно учење, бидејќи придонесува за поголеми можности за вработување и конкурентност на пазарот на трудот и економски раст и подобрување на условите за живот.

The Future Now Association (TFN), БУГАРИЈА

НФУ е делумно дефинирано во Бугарија. Ние немаме посветен закон што јасно го дефинира, но некои документи за легислатива го споменуваат неговиот концепт претежно како спротивставување на формалното образование. Националната стратегија за доживотно учење и Законот за центри во заедницата делумно ја покриваат темата, но не хомогено и целосно презентирање на идејата за НФУ, нејзините предности и влијанието во создавањето можности за зајакнување на младите луѓе.

Бугарија се уште се соочува со потребата за ажурирање на регулаторната рамка со цел да се имплементира концептот на НФУ и да се поттикне вклучување на различни социјални групи во активности за учење и ова создава некои празнини помеѓу законодавството и активностите на НФУ што бугарските невладини организации, вклучително и нашата организација, ги спроведуваат во оваа насока. Пример за ова е аранжманот за валидација на неформалното и информалното учење. Младите луѓе можат да ги имаат знаењата, вештините и компетенциите стекнати преку неформално и

информално учење, но не можат официјално да потврдат и да добијат квалификација врз основа на тие поучни искуства. Системот на Youthpass се користи во Бугарија, но националните власти не нудат шема за валидација на компетенциите достигнати од НФУ и квалификациите не можат легално да се добијат.

ТФН има попрактично искуство со Националната стратегија за доживотно учење, која обезбедува насоки за обезбедување дека бугарските граѓани можат активно да учествуваат во новата глобална економија базирана на знаење. Стратегијата има за цел да ги обедини напорите на сите институции и граѓани на Република Бугарија во однос на создавањето на неопходните услови за и реализирање на процесот на доживотно учење. ТФН ја промовира стратегијата во нејзините тековни активности, насочена кон мотивирање на учениците и создавање култура за учење преку обезбедување советување и насоки за доживотно учење во училиштата, универзитетите и работните места.

United Societies of Balkans (USB), ГРЦИЈА

Во националната рамка на Грција, не постои сеопфатна валидација на неформалното учење, создавајќи место каде што се уште не е воведена правна рамка заснована на заеднички принципи за формално образование и обука за возрасни. Покрај тоа, во законодавството се развиени алатки за документирање на знаења, вештини и компетенции стекнати преку НФУ. Поради тоа, поединците кои можеби стекнале неколку вештини и компетенции, немаат право да бараат проценка на нивното претходно учење.

Сепак, термините на грчки се користат различно и немаат иста дефиниција во споредба со другите земји. Така, за да се разбере развојот што е направен во валидацијата на НФУ во Грција, важно е да се посочи како се користат дефинициите во Грција, во споредба со дефиницијата за НФУ дадена со Препораката на Советот од 2012 година за валидација на неформално и информално учење. Зборот сертификација (πιστοποιίσι на грчки) се користи генерално за различни процеси и документите за национална политика што може да се однесуваат на документацијата сведочи дека се случил процес на учење, но нема вистинска проценка на тој процес.

Националната организација за сертификација на квалификации и стручно упатство (ЕОПШЕП) е одговорна за развивање на некои процеси на сертификација (користејќи ги на грчки зборовите еπικυροзи или еγυροποиси кои се πιστοποιίσι) и има овластување да ги потврдува влезовите и излезите на НФУ.

Како организација, United Societies of Balkans (USB) работат секојдневно со локалната младина користејќи различни алатки на НФУ. Методите што се користат се засноваат на принципите и вредностите што ЕУ ги постави во врска со неформалното образование и учење. За време на спроведените активности, во рамката Еразмус+ и ЕСС, организацијата го користи Youthpass како главен сертификат за вештините и

компетенциите што ги стекнаа учесниците. По можност, национален сертификат би бил најдобар, со цел да им се дадат на младите документи што ги потврдуваат нивните вештини и се способни да ги користат на националниот пазар на труд.

Според горенаведеното, очигледно е дека во грчката рамка недостасува признавање на НФУ како метод на учење, и покрај напорите што ЕУ ги упати постојано истакнувајќи ја важноста на доживотното учење, а особено НФУ. Националните засегнати страни треба да признаат дека НФУ е аспект на образованието и обуката, но не само ова; тоа е водечка вредност за учество во контексти за доживотно учење. Бидејќи ЕУ го користи Youthpass за препознавање на стекнатите компетенции за време на активност - базирана на НФУ

- грчкото законодавство треба да создаде сертификат што ги потврдува вештините и компетенциите што ги стекнале поединците и да ги направи препознатливи.

TDM 2000, ИТАЛИЈА

Во Италија не постои јасно постоечки Закон за НФУ. Постои дефиниција за формално, неформално и информално учење во Законот 92/2012, што е реформа на работниот систем. Со тоа, исто така, започна процесот да се создаде Национален систем за квалификации за да се потврдат квалификациите стекнати од школувањето. Како што често се случува во италијанскиот систем, ова мораше да се преведе на различни регионални протоколи, кои честопати се различни. Ова доведува до значителна неизвесност во начинот на кој системот всушност функционира, и во тоа да работи подобро или полошо во различни региони, но во целина, што не доведува до масовна сеопфатна употреба од страна на корисниците.

Општо земено, не постои вистинско препознавање на улогата на младинската работа и фигурата на младинските работници, но има неколку други бројки и дефиниции содржани во законот. Се на се, на системот ќе му треба голема реформа на оваа тема, која засега се уште не е направена.

TDM 2000 не користи Закон/стратегии за НФУ, бидејќи навистина не е препознаен од пошироката јавност, ако не можеби од некои јавни служби. Работење на рамките на компетенции на ЕУ и обезбедување алатки за младите за проценка на нивните компетенции и способноста да се објаснат и да ги „продадат“ беше многу попродуктивно и покорисно. Веќе постојното законодавство во врска со НФУ не ја олеснува нашата работа. Воопшто не е засегнат од сегашниот национален систем, туку повеќе од општественото признание што го имаат неформалното и информалното учење. Ако имаше јасно структуриран Закон/Стратегија, сигурно ќе можеме да го вклучиме во нашата работа и во активностите што ги предлагаме.

Треба да работиме многу за да имаме подобро препознавање на Неформалното учење од социјална, економска и културна гледна точка. Многу промени во последно време, но политичкото ниво се уште не е доволно за да обезбеди јасна рамка, така што

неформалното учење и компетенциите стекнати надвор од формалниот образовен систем се јасно препознаени од општеството на повеќе нивоа.

Kosovo Center of Diplomacy, KOSOVO

Баравме дали можеме да најдеме извештај за неформалното учење на Косово, но колку што баравме, не најдовме ништо. Знаеме дека Министерството за култура за млади и спорт, во одделот за млади ги има овие цели за неформалното образование:

1. Развивање на лидерски вештини за млади преку Неформално образование.
2. Признавање на социјална и институционална сертификација за неформално образование
3. Поддршка за младински и стручни центри кои се занимаваат со неформално образование.
4. Стимулирање на социјални услуги преку волонтерска работа и младинска размена во странство.
5. Младински организациски и менаџерски капацитет.

Нивната стратегија е:

- Развивање упатства за основање и поддршка на младински / стручни центри со општините и другите партнери.
- Обезбедете финансирање и обука за лидерите на младински / стручни центри.
- Одржување младински едукативни кампови и нивна методологија за имплементација: Одржливост на младински / стручни центри и нивно вмрежување.
- Обезбедување курсеви, обука за младински службеници, општински дирекции и младински невладини организации во Косово.
- Развој на неформално образование.

Asocijacija za demokratski prosperitet – ZID (ADP-ZID), ЦРНА ГОРА

За жал, Законот за НФУ се уште не постои кај нас, но постои Закон за млади, како и Стратегија за млади за периодот 2017-2021 година. Стратегијата за млади дефинира 6 клучни точки. Она што е актуелно засега е новиот Закон за волонтерство, кој допрва треба да се донесе. Во текот на претходната година, беше формирана работна група која работеше на измени и дополнувања на Законот за волонтерство. Постојниот Закон за волонтерство не го признава волонтирањето доколку дејноста се изведува по сопствена волја, но е препознаена како форма на работна практика.

ADP-Zid е организација која се занимава со млади луѓе од своето основање. Се разбира, работевме во согласност со Стратегијата за млади кога ни беше дозволено, но секој ден гледаме преку нашата работа да бидеме активни и актуелни во процесот на имплементација на стратегијата. Во однос на Законот за НФУ, можеме да констатираме

дека ова е секако најголемиот недостаток.

ADP-Zid верува дека секоја земја која има млади луѓе, и секој има потреба да ги посети сите потребни закони и стратегии кои се важни за развојот на младинската политика во земјата. Само на овој начин може да се даде голем придонес, а од друга страна и голем број можности за младите луѓе. Од друга страна, многу е важно да се вклучат младите во процесот на креирање на Законот за НФУ, бидејќи тие се најдобрите потрошувачи на овој стил на учење и ќе придонесат најмногу за креирање на законот.

Центар за интеркултурен дијалог, СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Единствената стратегија што споменува неформално образование во Северна Македонија е Националната стратегија за млади (2016-2025). Да бидаме попрецизни, во оваа стратегија како една од главните цели се смета дека е: „Да се прилагоди правната рамка на неформалното образование во согласност со природата на младинскиот сектор и преку широка примена на стандардите на ЕУ“. Под оваа цел се наведени неколку мерки:

1. Проширување на критериумите за државно-акредитирани даватели на неформално образование преку спроведување на европските препораки и упатства за идентификација и акредитација на неформалното образование, земајќи ги предвид особеностите на младинскиот сектор.
2. Акредитација на младински организации и други граѓански организации кои обезбедуваат неформално образование.
3. Препознавање, споредливост и пренос на вештини и знаења со примена на механизми слични на Еуропас.
4. Редовно истражување за социјалното и економското влијание на неформалното образование.
5. Поддршка за подобрување на квалитетот во спроведувањето на неформалното образование.
6. Понатамошно промовирање на концептот на неформално образование меѓу другите социјални партнери, особено економските оператори, во однос на препознавање на стекнатите вештини и компетенции.

Кај нас не постои закон што го дефинира неформалното учење. (Ново донесен) Закон за младинско учество и младински политики споменува неформално образование во делот за младински работници- дефиницијата за младински работници стои дека тие го поддржуваат личниот и социјалниот развој на младите преку неформално и информално учење.

За жал, нашата организација не ја користи стратегијата во нашата секојдневна работа. Стратегијата ни дава само насоки за подобрување на неформалното учење и не ни ја олеснува работата.

Сакаме да нагласиме дека не постои закон или стратегија што го дефинира неформалното учење во Северна Македонија. Меѓутоа, ако навистина имаме таков закон, и дефинитивно ни е потребен, би имало многу предности. На пример, сертификатите од една страна и вештините и знаењата од друга страна, стекнати преку неформални процеси на учење, ќе бидат препознаени и подеднакво валидирани исто како и во формалните образовни процеси. Тоа ќе ни даде повеќе можности за личен и

професионален развој. Покрај тоа, методите што се користат во неформалното учење може да се комбинираат во формалното образование. Доколку е дозволена флексибилност во формалниот образовен процес, тоа ќе даде најдобри резултати.

Сигурно е дека е потребен сосема нов закон кој детално ќе опфати неформално образование и доживотно учење. Навистина е важно да имаме таков закон, за да можеме да имаме построкутиран пристап, да бидеме препознаени и потврдени, да имаме поддршка од Владата итн.

NGO Iuventa, СРБИЈА

Не постои конкретен закон што се однесува само на НФУ. Во различни стратегии поврзани со образованието, Закон за млади, Национална стратегија за млади 2015-2025 НФУ, тој е дефиниран како важен дел од доживотното учење. Младинската работа се препознава во контекст на неформалното образование, каде што признавањето на компетенциите стекнати преку младинската работа е подвлечено како суштинско значење за младите луѓе. Особено, Национална стратегија за млади (НСМ) признава дека компетенциите стекнати во неформалното образование преку младинска работа се важни за вработливоста на младите луѓе, бидејќи овие способности се токму оние што се ценети со ангажирање работодавачи.

Со усвојување на Законот за образование на возрасни (Закон за образование на возрасни (Службен весник на РС, бр. 55/20) е постигнат значителен напредок во создавањето услови за признавање на учењето стекнато преку неформално образование и информално учење.

Единствено, Законот за образование на возрасни не ја признава специфичноста на програмите за неформално образование во младинскиот сектор, кои не се насочени кон стекнување на одредени квалификации или професионална обука.

Националното здружение на младински работници е основано во 2009 година, како резултат на иницијатива на граѓански организации, кои спроведуваат младинска работа. Тие ја препознаа потребата за обезбедување квалитет на програмите за работа на младите, потребата за стандардизација, професионализација и препознавање на младинската работа од страна на младите, институции кои работат со младите, државата и општеството во целина.

Нивните главни достигнувања:

- Развиени се 3 професионални стандарди во областа на професионалната младинска работа (младински лидер, младински работник и специјалист за младинска работа и политика).
- Учество во основната работна група за создавање на Закон за млади во Србија, каде дефиницијата за младинска работа го најде своето место.
- Развиени стандарди за програми за работа на млади и механизам за негово спроведување.
- Етички кодекс за млади работници развиен и потпишан од сите членови; Формиран Совет за етички прашања.
- Развиени наставни програми за неформално образование за младински лидери и младински работници.
- Развиен механизам за валидација на претходно постигнатите компетенции во

младинската работа.

Од 1. јануари 2019 година Младинската работа е официјално признаена како професија во Србија. Со признавање на професијата, младинската работа станува вреднувана и препознаена, додека од друга страна може да биде пошироко препознаена и применета од релевантните институции, што е многу важно за развојот на организациите кои вршат младинска работа.

Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto (DRPDNM), СЛОВЕНИЈА

Во Словенија, имаме неколку акти, меморандум и стратегии за неформално образование. Во 2000 година, првата мерка што го донесе признавањето и евалуацијата на неформалните и информалните стекнати знаења во пракса беше воспоставување на систем за верификација и сертификација на национални стручни квалификации која беше прифатена. Со прифаќањето, многу луѓе добија сертификати со кои можат да го докажат своето учество во НФУ. Во мојата секојдневна работа, има многу работи поврзани со Неформалното образование и преку него, исто така, со стратегијата и законите.

На пример, во DRPDNM, имаме обука за идните младински работници кои - откако ќе завршат со теоретско и практично учење - го добиваат сертификатот и можат да ги напишат своите квалификации во нивното CV, бидејќи е официјално признаена од службениците и се способни да добијат работа во оваа работна област. Секој проект за кој сум одговорен, се однесува на НФУ, и на овој начин не само учесниците што ги посетуваат овие проекти и активности за учење, туку и јас, кој треба да учам за различни теми.

Поради стратегијата НФУ, мојата работа е полесна во смисла дека можам да ги најдам учесниците за сите активности полесно и има повеќе интереси од луѓето, особено младите, да се вклучат во различни видови активности и проекти што им ги нудиме. За сите вклучени, најважно е на крајот да добијат признание за нивната вклученост и тоа признание да има значење надвор од нашата организација. И тоа е исто така најголемата предност на стратегијата НФУ - препознавање на активности, обука, часови што некој ги посетувал и добива ново знаење.

Исто така, за учениците е одлично да се вклучат во НФУ, бидејќи тие не го учат само теоретскиот дел од предметот на кој се запишаа, туку имаат и практични часови и учат за предметите што сакаат да ги знаат повеќе. Тоа е сосема различно од формалното образование каде што (во некои случаи имате и практични часови), за да поминете, мора да научите и за работите за кои немате интереси. Во моментот, единствениот недостаток што го гледам е дека не сите обуки и часови во НФУ се сертифицирани со/ или како дел од/ национална стручна квалификација. Инаку, според мое лично мислење, НФУ е многу важно за секој поединец бидејќи учиш многу со влегување во

различни класи за кои теми те интересираат, запознаваш нови луѓе, ги прошируваш своите хоризонти и на крајот го гледаш светот во поинаква начин поради фактот што овие активности ви помагаат да растете на лично и професионално ниво. И понекогаш, учеството во НФУ и добивањето сертификат исто така може да биде причина некој да ви ја даде работата за која сте сонувале. И јас сум совршен пример за тоа.

Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu, ТУРЦИЈА

„Неформалното образование е дефинирано во Националниот основен закон за образование бр. 1739 (1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu) вклучува секаков вид на образование и обука што им треба на поединците во текот на нивниот живот. Гореспоменатиот Закон им овозможува на сите приватно-јавни институции да даваат неформално образование под координација на Министерството за образование. Понатаму, Подзаконскиот акт на неформалните образовни институции (Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği) опфаќа основање, административни, образовни, консултативни, надзорни и координативни активности на сите курсеви што ќе се отворат со одобрување на Центрите за јавно образование или во соработка со Јавните образовни центри и Образовните комори или која било друга институција, освен институциите за специјално образование. Услугите за неформално образование се регулирани под три главни делови како курсеви за писменост, стручно и техничко образование и курсеви за социјална и културна култура. Целната група ги вклучува оние што никогаш не биле во образовниот систем или оние на кое било ниво од овој систем или оние што веќе се надвор од системот. Институцијата што го спроведува неформалното образование во јавноста најинтензивно е министерството за образование. Бидејќи сите овие курсеви се модулари, учесниците, доколку го положат испитот на крајот на образованието, добиваат сертификат одобрен од Министерството за национално образование и валиден во приватни и јавни институции низ Турција “.

Имаме искусни вработени и волонтери во оваа област, затоа се обидуваме да ги охрабриме младите со користење на овие методи во обуката за нашите активности да бидат потрајни. Ние се грижиме да користиме неформални техники за учење во обука, конференции, семинари и работилници каде младите се концентрирани меѓу учесниците.

Гореспоменатото законодавство ја зајакнува работата во групи. Тоа ни овозможува да ги завршиме задачите побрзо и подобро.

Учесниците кои учествуваат во проект врз основа на неформално учење, ја подобруваат нивната способност за позитивна комуникација и способноста да се доведат во прашање и да се изразат. Тоа ни овозможува да бидеме активни и партиципативни, а не статични или пасивни. Исто така, поединците стекнуваат способност да дејствуваат заедно со групата. Бахадир Олген, еден од испитаниците од Проектот YAMNFL, рече дека „Постојат важни концепти за неформално образование во студиите и образованието на НВО. Искуство е едно од нив. Затоа што му овозможуваме на поединецот да учи со искуство. Ова е многу важно за мене. Кога ќе го погледнеме последниот период, има

многу учење со методи на игра во формалното образование. Мислам дека гејмификацијата е важна, мислам дека постепено ќе се префрлиме на дигитално. Го видовме процесот на пандемија на коронавирус. Претприемништвото е она што најмногу им го обезбедуваме на младите. Ние го поддржуваме тој претприемачки дух кај младите луѓе користејќи методи на неформално образование за нивниот социјален придонес за да станат претприемачи. Младите го завршуваат формалното образование и универзитетите. Но, нештата како што ќе направат студентите по дипломирањето, нивната вклученост во НВО, волонтерската свест, претприемачките вештини и активно учество ги прават да се истакнат. Исто така, ги поддржуваме процесите на учење на младите луѓе преку неформални наставни методи “.

Кога ќе ги погледнеме сите овие информации, законот за неформално образование ја олеснува нашата работа и активностите, а младите луѓе можат да забележат колку е важно за нивниот развој.

Во Турција не постои хиерархиски поредок во неформалното образование. Поради оваа причина, лице од сите возрасти може да го развие својот личен развој преку широко образование. Во неформалното образование, нема ограничувања за просторот. Сите луѓе можат да добијат големо искуство за сите видови епизоди. Овозможува развивање на комуникациски вештини. Исто така е многу ефикасно во подобрувањето на вашата самодоверба. Меѓутоа, стратегиите за неформално учење во нашата земја главно се базираат на доживотно учење. Со други зборови, ракотворбата е како да им овозможува на жените да ги развијат своите вештини и да стекнат професија. Затоа, методот на неформално образование сфатен во Европа и на Балканот не е вклучен во уставот. Главната цел е да се воведат и поттикне овој метод на неформално учење. Само на овој начин, младите можат да се развијат со користење на неформални методи на учење и да постигнат потрајни информации.

Студентите се свесни за важноста на овие проекти за општествена одговорност и волонтирање во невладини организации. Сепак, некои од младите доброволно ги прават проектите на кои учествуваат за да пишуваат на нивните биографии, а не да променат нешто. Главната цел на неформалното учење треба да им се објасни на младите.

Исто така, повеќето луѓе не знаат што е неформално учење иако учествуваат во проект или работат на некој проект. Треба да се прошири свесноста за неформалното учење.

YAMNFL РЕЗИМЕ НА ПРАШАЛНИЦИТЕ

Испитаниците на прашалникот се млади луѓе на возраст од 18 до 30 години, од 11 земји: Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Грција, Италија, Косово, Црна Гора, Северна Македонија, Србија, Словенија и Турција. Испитаници се млади луѓе кои се средношколци, студенти, вработени, невработени, како и корисници на разни програми за млади што ги имаат младите.

Организациите кои учествуваат во проектот истакнаа дека дефинитивно им е потребна

поголема поддршка од Владата за програми поврзани со младите и дека само на овој начин може да има зголемување на активностите и содржината што им се нуди на младите. ГО се многу посветени и работат напорно за младите луѓе и сите очекуваат огромна поддршка од Владата, за да можат непречено да ги извршуваат своите активности.

КОВИД 19 ни покажа дека сите ние мора да работиме во кризни ситуации, па затоа граѓанските организации се обидоа да направат полно работно време за младите луѓе преку разни онлајн активности, за да немаат чувство на вознемиреност. Подолу се дадени одговори на прашања за неформалното образование, како и учеството на младите во процесот на неформално учење. Важно е да се истакне дека прашалникот беше направен за време на процесот на КОВИД и им се заблагодаруваме на сите организации што дадоа немерлив придонес да одговорат што е можно поконкретно.

Вкупно 902 испитаници одговориле на анкетата.

а) Дали некогаш сте слушнале за неформално образование? Ако одговорот е да, што е за вас неформално образование?

Во Албанија, концептот на неформално образование е многу познат за повеќето испитаници. За нив, неформалното образование е учење на поинаков начин, преку различни активности што се изведуваат надвор од формалниот училишен систем.

Кога велиме паметни од улица, обично се работи за луѓе кои дошле да соберат знаење преку неформално образование, преку учење нови вештини и стекнување нови компетенции. Учејќи преку наставни програми и разни друфи програми, млад човек добива сертификат што ќе му е од значаи кога ќе барате работа и потенцијално вработување.

Во неформалното образование, многу е важно тоа да се одвива природно и спонтано на работа или за време на други активности.

Овој тип на учење, исто така, обезбедува фокус на учење во заедницата и овој тип на образование гради индивидуални капацитети.

Во Грција, повеќето луѓе слушнале за неформално образование и го дефинираат како алтернативен начин на настава и учење надвор од образовниот систем. Поискусен начин на учење кој користи повеќе можности и се обидува да ги прошири или дури им помага на сите оние што се во неформално образование да растат, да развијат социјални вештини, да учат преку живеење и учење.

Еден од испитаниците посочи дека имал практикантска работа во невладина организација која е активна во областа на младите и е претежно активна во примената на техниките за неформално учење. Испитаникот-практикант го дефинира неформалното образование како доброволна активност на поединци кои би сакале да

развијат нови компетенции во области од личен интерес. Главно користи методологии за искусвено учење.

Еден дел од испитаниците истакнаа дека за нив неформалното образование е можност младите да работат заедно, да соработуваат, да споделуваат идеи, да водат дијалог и да разменуваат знаења и искуства, вклучително и креативност. Исто така, за нив е важно овој вид на учење да не е формално образование што доаѓа од училиште, туку образование каде што можат да го изразат своето мислење и каде чувствуваат слобода на говор.

Во Србија, сите испитаници слушнале за начинот на неформално образование и го дефинираат како суштински дел од развојот на секој млад човек и како највреден ресурс што им служи на младите. Преку оваа форма на учење, младите луѓе стануваат креативни и иновативни и во суштина дел од развојот на секоја млада личност поради различниот пристап што НФУ го користи за решавање проблеми во врска со методите за формално образование. Со репродукција на информациите содржани во книгите се развива еден вид способност, додека учењето на неформален начин дава можност да се учи на различни начини, кои се поинтересни за младите.

Преку неформално образование, младите учат слобода на изразување, што значи право на живот или право на образование, но факт е дека многу млади луѓе растат не знаејќи ги овие основни работи. Покрај тоа, неформалното образование има многу поширока улога, не учи да бидеме толерантни, ни овозможува да се сретнеме со колеги од различни земји, помага да се отстранат предрасудите и конфликтите, и ни остава вредно знаење како суштинска карактеристика.

Образованието е структурирано и планирано што се одвива надвор од формалниот образовен систем, каде што наставниците / обучувачите / лидерите ги водат учесниците низ процесот на учење за да постигнат резултати од учењето. Методите, алатките и приодите што се користат се засноваат на партиципативно, активно учење, фокусирање на учениците, вклученост и пристапност, конструктивистички пристап и холистички поглед на личноста.

Младите луѓе од Босна и Херцеговина го дефинираат неформалното образование на овој начин и повеќето млади луѓе посочуваат дека овој вид образование за нив е дел од практично искуство кое не може да се стекне насекаде. Поефикасна форма на учење, која се базира на реални ситуации и стекнатото знаење може да се примени веднаш, е нешто што го опишува неформалното образование. Секое образование надвор од границите на формалното образование, кое нема структура да биде печат на неформалното учење, што е многу важно.

Помагањето во локалната заедница, организирање разни акции и активности, усвојување заеднички услови за работа на локалната самоуправа и младите е форма на неформално образование за младите од Босна. Стекнувањето на компетенции е нешто што е непроценливо, а голем број испитаници истакнаа дека стекнатите компетенции

помогнаа во изборот и запишувањето на факултетот.

Како заклучок, би сакал да истакнам дека неформалното читање е структурирано образование со однапред одредени резултати од учењето и временски период на реализација и зајакнати предавачи за областа што ја покрива. Разликата од формалното образование е во тоа што локалните закони не признаваат диплома како квалификација во професијата.

Во Италија, ситуацијата е нешто поинаква, кога зборуваме за неформално образование и мислењата за неформалното образование се поделени. Еден дел од испитаниците слушнале за овој вид на учење, додека другиот не. Познавачите на концептот на неформално учење го дефинираат како нов начин на учење без класични методи. Еден од испитаниците истакна дека бил студент на неколку Е + проекти и дека тоа оставило силен и убедлив белег во неформалното образование, преку кое се стекнал со голем број компетенции.

Еден од испитаниците истакнува дека слушал за НФУ, но никогаш порано не ја продлабочил својата околина. Па, според него, тоа е тој бранч што не се базира на упатствата на Министерството за образование, туку што се однесува до сите тие доброволни активности, чија настава не им пристапува на конвенционалните методи.

За младите од Словенија, неформалното образование е вид на образование кое е повеќе фокусирано на личноста и интересите. Тоа е место каде што не само што го добиваме знаењето и техниката за одредена работа, туку ја развиваме и нашата упорност, вредности и начин на размислување. Тоа е место каде што можете да бидете креативни и каде што можете да ги најдете нашите таленти.

Исто така, за младите од Словенија, ова е знаење за кое некој посебно одлучува, а не за она што системот го применува. Знаењето останува засекогаш, кое не треба да се учи напамет, туку го учиме на различни начини, преку волонтирање и други разновидни активности. Неформалното образование за нив вклучува разни меѓународни размени, дополнителни курсеви, обука, семинари, патувања.

Младите луѓе во Бугарија го препознаа НФУ како холистички, шарен, повеќеслоен пристап кон учење, споделување и растење.

Сите активности надвор од воспоставениот формален систем претставуваат неформално образование. Во некои училишта постојат волонтерски групи, кои на различни начини се обидуваат да допрат до своите врстници за да им објаснат што е неформалното образование и колку е важно.

Во Бугарија, тие посочуваат дека неформалното образование го обезбедуваат институции / организации кои не се дел од образовниот систем. Така, неформалното образование не подлежи на прописите и сертификатите од официјалната програма за обука. Неформалното образование може да им помогне на луѓето да развијат вештини

во различни насоки - т.е. Да се зголеми нивниот професионален капацитет или нивните вештини за социјализација, нивната креативност, способност за јавен дијалог, активно граѓанство.

Младите од Северна Македонија велат дека неформалното образование е образование надвор од училишниот систем, независно истражување на одредени теми итн. Неформалното образование е учење по алтернативни методи кои не се применуваат во училиштата или универзитетите. НФУ е клучен за развојот на младата личност.

Неформалното образование е и форма на доживотно учење и начин за проширување на знаењето во области што навистина ве интересираат. Секое образование за животот на заедницата, човековите права, сексуалното образование, родовите права или која било друга тема што ретко се дискутира во формалното образование е форма на неформално образование за младите од Северна Македонија.

Исто така, неформалното образование е образовен процес кој користи неформални алатки и методи различни од оние што се користат во училиштата и има за цел да развие вештини и компетенции кои не се нудат во формалната наставна програма.

Во Турција, неформалното образование усвои стратегија каде присуството на студентите не е целосно потребно. Неформалното образование вклучува групна работа и размена на информации. Се состои од збирка образовни практики кои не се опфатени со формалниот систем. Тоа не поддржува да бидеме самоуверени личности. Задоволни сме со креативно размислување.

Еден од учесниците посочи дека „неформалното образование“, го доживеал преку лични искуства, како што е редовна работа од 8 часа дневно, во врска, да биде во група пријатели, да живее со семејство со пет членови, итн. За него, НФУ ја претставува способноста да се извлече нешто од се што правите, без разлика дали тоа е лекција што треба да се научи или енергија што можете да ја добиете, но се добива токму преку искуство надвор од наставната институција.

Во Косово, неформалното образование се однесува на она како и во другите земји што се одвива надвор од училиште. Често се користи за време на организирање на различни едукации, кои се од суштинско значење за заедницата и граѓаните на заедницата. Исто така, се однесува на планирани структурирани програми и процеси на лично социјално образование за млади луѓе дизајнирани да подобрат низа вештини надвор од формалното образование.

Исто така, неформалното учење вклучува различни структурирани ситуации за учење кои немаат ниво на наставна програма, акредитација и сертификација поврзани со „формалното учење“.

Во Црна Гора, терминот неформално образование е многу познат и младите го дефинираат како неформална форма на образование што се нуди надвор од училиштето.

Она што е многу интересно е дека средните училишта беа многу зафатени со развојот на неформалното образование преку формирање на волонтерски клубови.

Министерството за спорт и млади, исто така, придонесе преку изготвувањето на Стратегијата за млади 2017-2020 година, потоа Законот за млади, како и проектите што ги поддржува секоја година преку кои обезбедуваат средства за проекти поврзани со младите.

б) Кои се разликите помеѓу неформалното и информалното учење?

Младите луѓе од Албанија посочуваат дека ја знаат разликата помеѓу неформалното и информалното учење и сите го дефинираат како тип на структурирано учење изведено на специфични теми. На пример, вклучува обука, работилници, семинари итн. Неформалното образование не е дефинирано како формално или информално, тоа е знаење што се стекнува преку книги, социјални медиуми или дигитални медиуми.

Во Грција е малку поинаку. Голем број испитаници не беа информирани за тоа што е информално учење. Сите тие се потпираа за да разјаснат што е неформално учење за нив и како се стекнува. Тие посочија дека НФУ бара професионална поддршка, поставување цели за учење, следење на структурирани методологии и процеси на оценување. Информалното учење доаѓа со набудување и размислување за речиси сите сегменти од животот, посочија голем број испитаници и смета дека неформалното учење е важно во моментите кога учиме од секојдневните практики на животот.

Во Србија, младите посочуваат дека постои одреден ред и структура кога станува збор за неформалното учење, додека информалното учење е повеќе искуство за бесплатно учење кое се спроведува со едноставно вклучување во различни аспекти од животот, ситуации или интеракции со луѓе и работи што се важни. нашиот интерес за учење.

Во Босна за млади, неформалното образование се разликува од информалното образование, бидејќи во повеќето случаи информалното образование не е свесно / намерно учење и е опишано како несистематско учење во секојдневниот живот.

Неформалното образование се стекнува преку онлајн семинари, обуки и курсеви од реалниот свет; додека информалното учење е она што го учиме во секојдневниот живот, како што се манирите, разликата помеѓу доброто или лошото, етничкиот идентитет, итн.

Во Италија ситуацијата е слична со младите луѓе. Тие го поистоветуваат информалното образование со неформалното образование и разликата ја гледаат на следниот начин.

Неформалното учење бара намерен напор што не го бара информалното учење.

Во однос на учеството во активностите за мобилност, во Албанија учествуваа повеќе од половина од испитаниците. Некои млади луѓе имаат големо искуство, така што во последните 5 години учествуваа во голем број активности, Еразмус + размени, семинари, обуки и организираа разни активности. Размените во кои беа младите се

земјите од Западен Балкан, Италија, Унгарија, Молдавија и многу други.

Во Грција, речиси сите испитаници истакнаа дека биле дел од програма за мобилност на младите, како и во активности, додека еден дел од испитаниците никогаш не учествувале и би сакале да бидат дел. Голем број испитаници беа дел од програмата Еразмус +.

Во други земји, како Србија, исто така, голем број млади учествуваа во програми за мобилност, како што е организацијата на жива библиотека, разни семинари и настани организирани од Нови Сад и организацијата ОПЕНС. Голем број млади луѓе ја искрсуија привлечноста на обука и семинари во други земји.

в) Дали НФУ е дефиниран со закон во вашата земја?

Во Србија, тоа е напишано и дефинирано со закон. Во Италија, НФУ е признаено, но не е доволен за работната средина. Во Црна Гора, не постои Закон за неформално образование, туку преку Стратегијата за млади 2017-2020 година, и Законот за млади, се споменува неформално образование.

Во другите земји, Албанија, Босна и Херцеговина, Словенија, Бугарија, Северна Македонија и Косово, испитаникот нема дадени концизни одговори дали постои закон или не.

г) Дали некогаш сте учествувале во младинскиот процес на одлучување? Ако да, во кој?

Во Албанија, една третина од младите учествуваат во процесот на донесување одлуки, преку младинскиот совет, потоа еден од испитаниците истакна дека го предводел училишниот тим на средношколските олимписки игри во пилот училиште. Тие исто така учествуваа во имплементацијата на проектот, за зајакнување на младите луѓе, како и во центарот за иновации во Тирана.

Во Грција, голем број млади не учествуваат во процесот на донесување одлуки, неколку испитаници учествувале во дијалогот со ЕУ како посредници. Еден од испитаниците посочи дека учествувал на настанот на европската престолнина на младите во Солун во 2014 година и за време на дискусиите кои беа од клучно значење за младите луѓе низ Европа.

Во Србија, младите учествуваат во процесот на донесување одлуки во зависност од политичката ситуација. Еден испитаник истакнува дека: "Не, немам. Општо земено, не е лесно да учествувате доколку не одлучите да станете член на политичка партија. Моменталната ситуација е дека нашиот Национален парламент се состои од само 1 лице под 30 години, од 250 места. Сепак, ограничувањето на возраста за влез во претставничко тело како што е парламентот е 18 години".

Еден дел од испитаниците истакнуваат дека биле многу активни во студентските организации и дека на тој начин придонеле за учество и донесување одлуки за младите.

Младите во Босна беа многу активни во процесот на донесување одлуки, така што еден од учесниците беше претседателот на младите во регионот на Херцеговина и претседател на Црвениот крст во Мостар и ХНК, а исто така бил дел од многу организации и проекти во овој регион. Исто така, учествувал и во симулација на парламентарно одлучување.

Мал број млади луѓе од Италија учествуваа во процесот на донесување одлуки, но некои од нив учествувале во програмата Еразмус +, додека еден од испитаниците истакна дека учествувал преку локални и национални консултации во процесот на донесување одлуки.

Словенија е слична со Италија, така што младите, покрај проектите Е +, учествувале и за време на студентските денови во студентските парламенти, каде работеле на темата за правата на студентите и можностите што им се даваат.

Во Бугарија, младите посочуваат дека немале шанса да бидат дел од процесот на донесување одлуки, додека некои испитаници напишале дека учествувале на изборите на Универзитетот за претставник на класовите.

Во Северна Македонија, повеќето млади луѓе учествувале во процеси на донесување одлуки преку НВО, додека некои млади луѓе учествуваа во подготовка на закони-предлози за регулирање на структурата на средното училиште.

Еден од испитаниците истакна дека очигледната корупција се случува при креирање на младинска политика, но децата растат знаејќи дека владата е корумпирана, но едноставно не знаат како да ја спречат.

Младите луѓе од Косово се многу активни кога станува збор за процесот на донесување одлуки, така што тие учествувале на семинарот за зајакнување на трансверзалните вештини организиран во Струга, Северна Македонија.

Еден од испитаниците е член на Младинскиот совет во неговиот град и во моментот тој учествува во програма наречена Производители на промени од 4Н Косово, чија цел е да ги опреми младите со знаење што им е потребно за да направат промена. Оваа година, УНИЦЕФ помогна и го достигна гласот на младите од Косово за нивните потреби и проблеми. Младите, исто така, учествуваа на многу состаноци на градскиот совет, кои имаа врска со младинскиот процес на донесување одлуки.

Младите луѓе во Црна Гора учествуваа во процеси на донесување одлуки преку различни парламенти во средните училишта и колеџи, потоа во политички партии и други организации каде што тоа беше дозволено.

РЕЗИМЕ ОД ФОКУС ГРУПИТЕ

YAMNFL фокус групата е форма на квалитативно истражување во кое група луѓе се прашуваат за нивните перцепции, мислења, верувања и ставови кон подвижноста на младите. Број на учесници: до 10 по фокус група Број на фокус групи: најмалку 2-3 по земја.

Фокус групата на истражувањето треба да се фокусира на младите од областите каде што имаат шанса да бидат вклучени во неформалното образование и, исто така, младите со искуство во активности, како што се волонтерски активности, обуки, младински размени...

млади луѓе од руралните области, млади особено маргинализирани, невработени,

млади луѓе со ниско образование,

млади луѓе кои се вклучени во неформално образование,

Список на прашања за кои разговаравме

1. Дали мислите дека за НФУ е важна возраста, полот, националноста?
2. Што значи НФУ за вас? Можете ли да дефинирате?
3. Дали некогаш сте биле учесници во програма за НФУ? Ако да - во која?
4. Дали знаете нешто за Законот за млади / Стратегија / Акциски план, како и други документи поврзани со младоста?
5. Дали некогаш сте учествувале во процесот на донесување одлуки кај младите? Ако да, во која?
6. Дали мислите дека е потребна поголема поддршка од Владата за да се подобри статусот на младите луѓе и во сферата на НФУ? Ако одговорот е да, кои се придобивките од ова, и кои се недостатоците?
7. Дали активностите на НФУ ви помагаат за вашиот личен развој. Ако да, како? Ако не, зошто?
8. За вас, зошто е важно да се вклучите во активности преку неформално образование?

Врз основа на овие прашања, направивме резиме на сите одговори што ги добивме. Овие мислења во врска со НФУ ќе се користат за креирање препораки.

РЕЗИМЕ ЗАУКЛУЧОК - ПРАШАЊЕ 1 ЗА ФОКУС ГРУПИТЕ - Дали мислите дека за НФУ е важна возраста, полот, националноста?

Повеќето од учесниците на фокус групите на YAMNFL (78%) сметаат дека возраста, полот и националноста не се важни за НФУ. 28% од целната публика смета дека возраста, полот и националноста се важни особено возраста и националноста во контекст на можните јазични бариери.

РЕЗИМЕ ЗАКЛУЧОК - ПРАШАЊЕ 3 ЗА ФОКУС ГРУПИТЕ - Дали некогаш сте биле учесници во програма за НФУ? Ако да - во која?

80% од младите меѓу фокус групите беа учесници во разни видови НФУ активности. Само 20% од нив немаа искуство со НФУ.

РЕЗИМЕ ЗАКЛУЧОК - ПРАШАЊЕ 4 ЗА ФОКУС ГРУПИТЕ - Дали знаете нешто за Законот за млади / Стратегија / Акциски план, како и други документи поврзани со младите?

Прилично поразителен факт е дека само 16% од учесниците знаеле нешто за Законот за млади / Стратегији / Акциони планови.

РЕЗИМЕ ЗАКЛУЧОК - ПРАШАЊЕ 5 ЗА ФОКУС ГРУПИТЕ - Дали некогаш сте учествувале во младинскиот процес на одлучување? Ако да, во која?

Само 15 лица од 25 фокус групи учествуваа во процесот на донесување одлуки. Забелешка: 1 фокус група имаше приближно 10 учесници.

РЕЗИМЕ ЗАКЛУЧОК - ПРАШАЊЕ 6 ЗА ФОКУС ГРУПИТЕ - Дали мислите дека е потребна поголема поддршка од Владата за да се подобри статусот на младите луѓе и во сферата на НФУ? Ако одговорот е да, кои се придобивките од ова, и кои се недостатоците?

Сите учесници несомнено изразија дека е потребна поголема финансиска поддршка од Владата за да се промовираат активностите на НФУ.

Предности:

- вклучувањето на некаква форма на неформално образование во формалните системи може да работи за популаризирање и развој на НФУ;
- вклучувањето ментори од различни области на работа во процесот на учење (како НФ метод во формален систем) може да ги запознае студентите со потенцијалните идни професии и да им даде многу вредна мотивација
- владата може да создаде кампањи со кои ќе ги објасни и промовира НФУ или ќе ги охрабри општините да бидат двигател на НФУ во нивните локални заедници;
- владата треба да ги поддржува и финансира програмите и обучувачите за НФУ;
- експериментирањето со образовниот систем за негово дотерување, како што тоа го прави НФУ, би можело да има голема корист (земање на добри примери и нивно интегрирање во ФУ);
- интегрирањето на учењето и практикувањето на меки вештини во образованието е многу важно за развојот на младите луѓе, така што НФУ би можела да го надополни тоа;
- НФУ како начин да се научи за одговорноста во животот на младите луѓе (управување со нивното време и нивните задачи, поставување приоритети, итн.).
- ите донесе многу иновативни идеи и можеби подобра социјална политика
- може да има многу придобивки, вклучувајќи подобра шанси за вработување, намалување на бројот на млади луѓе кои ја напуштаат својата татковина, севкупно подобра економија во земјата

Недостатоци:

-Ако владата би била повеќе вклучена, програмите би биле поформални и помалку бесплатни.

РЕЗИМЕ ЗАКЛУЧОК - ПРАШАЕ 7 ЗА ФОКУС ГРУПИТЕ - Дали активностите на НФУ ви помагаат за вашиот личен развој. Ако да, како? Ако не, зошто?

Оние што учествувале во НФУ и имаа искуство со тоа (видете го претходното резиме на прашање 3) одговорија - ДА, НФУ навистина им помогна да достигнат повисоко ниво на личен развој. На пр.:

- Подобрување на самодовербата
- Подобрување на вештините за јавно говорење
- Подобрување на социјалните вештини
- Разбирање на грешките од минатото врз основа на она што другите го делат
- Остварување прашања што постојат во други националности, но ретко се дискутираат јавно
- Формирање нови пријателства
- Групна соработка
- Создавање нови контакти
- Запознавање со различни луѓе кои потекнуваат од друга култура
- Креативно размислување
- Приспособени за различни култури.
- Подобри шанси за вработливост
- Флексибилност, одговорност и способност за работа во тим за постигнување заеднички цели
- Вештини за комуникација и соработка
- Прифаќање на разликите и уникатноста на секоја личност
- Развој на интеркултурен дијалог
- Да научиме повеќе за човековите права и демократија
- Лингвистички вештини и подобрување на нивниот англиски јазик
- Организациски вештини и работа во тимови
- Управувачки вештини
- Управување со кризи
- Претприемачки вештини и компетенции
- Избегнувајте расистички ставови и дискриминација
- Можности за патување
- Размена на искуство
- Промена на темпото и гледна точка.

РЕЗУЛТАТИ ОД ФОКУС ГРУПИТЕ

Имајќи предвид дека достигнавме скоро 250 млади луѓе преку Фокус групи во 11 земји учеснички, очигледно е дека постојат одредени модели во секој ФГ. Огромно мнозинство млади луѓе учествувале во некој вид НФУ и тие лесно можат да дефинираат што значи НФУ. На таа забелешка, сите тие објаснија како НФУ им помогнало во нивниот личен развој.

Сепак, треба да се направи повеќе со решавање на некои веќе постоечки недоразбирања и однапред осмислени конотации поврзани со НФУ. 28% проценти од учесниците на ФГ сметаат дека НФУ е однапред потребна со националност и возрасни фактори. Тие мислат дека јазичните бариери и возраста може да го забранат пристапот до активности со НФУ. Тоа може да се поврзе со фактот дека само 16% од испитаниците се запознаени со Законите/стратегииите/плановите за млади и други релевантни документи. Младите главно се исклучени кога станува збор за процесите на донесување одлуки со релевантните засегнати страни. Само 15 лица од вкупно 250 лица имаа можност да учествуваат и да придонесат во креирањето закони/стратегии/планови. Има едно нешто што беше едногласно одговорено: Владата треба да обезбеди поголема поддршка за давателите на НФУ и крајните корисници.

ЗАКЛУЧОК КОН ВАЖНИТЕ ЧИНИТЕЛИ

Сите засегнати страни, особено оние кои се занимаваат со млади и НФЕ, треба да посветат поголемо внимание на НФЕ и да усвојат политики што го поддржуваат овој тип на образование. Владите треба да ги зголемат своите буџети за младите, особено за проекти во областа на неформалното образование. Со оглед на тоа, ние исто така веруваме дека со цел да се подигне свесноста и важноста на НФУ, треба да им се обезбеди континуиран финансиски поттик на организаторите на НФЕ, како и повеќе официјално признавање на квалитетни НФЕ програми.

Очигледно е дека во некои земји во СБ се уште недостасуваат младински канцеларии/совети. Нивното постоење е неизбежен предуслов со цел да се развијат и одржат високо ефективни НФУ програми.

При развивање на релевантни документи поврзани со оваа тема, треба да постои услов да им се даде шанса на младите да ги изразат своите ставови и мислења. Младите мора да имаат збор во ова прашање, бидејќи нивната единствена гледна точка ќе обезбеди политиките и акционите планови да не однесат во вистинската насока. Во моментот, се чини дека на политиките влијаат само гласовите на неколкумина, можеби оние малкумина кои се директно во контакт со релевантните владини претставници. Младоста не е униформирана маса; треба да се земат предвид различните потреби на различните членови на младоста. Така, содржината на младинските политики треба да се дискутира, збогатува и одобрува од мнозинството млади од различна националност, пол, социјални класи, локации и други идентитетски карактеристики. Младите треба да

бидат убедени дека нивните напори за стекнување НФЕ не се залудни; ова може да се постигне ако, на пример, нивните достигнувања во НФЕ се вреднуваат кога аплицираат за стипендија, работа итн., или ако нивниот сегашен работодавач или формална образовна институција им додели награда и признание (нефинансиска или финансиска)/ пофалба.

Треба да има повеќе координација и обединување во земјите каде што има повеќе од еден закон/стратегија/план во врска со НФЕ. Владите треба да создадат попрактични упатства за тоа како НФЕ може подобро да се популаризира меѓу младите луѓе и возрасните ученици; преку финансирање поддршка за организации кои работат во областа на НФЕ; преку информативни кампањи за препознавање на различна публика - млади, организации за учење возрасни, деловни организации и работодавачи, ГО.

Оваа публикација е уредувана и објавена од Агенцијата за локална демократија Мостар во соработка со:

This Publication is edited and published by Local Democracy Agency Mostar in cooperation with:

Youth 4 Society, Albania

The Future Now Association, Bulgaria

United Societies of Balkans, Greece

TDM 2000, Italy

Kosovo Center of Diplomacy, Kosovo

Asocijacija za demokratski prosperitet - ZID, Montenegro

Center for Intercultural Dialogue, North Macedonia

NGO Iuventa, Serbia

Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto, Slovenia

Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu, Turkey

Поддршката на Европската комисија за изработка на оваа публикација не претставува одобрување на содржината, која ги одразува ставовите само на авторите, и Комисијата не може да биде одговорна за каква било употреба што може да се направи од информациите содржани во неа.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Оваа публикација беше поддржана од Институтот за развој на младите КУЛТ. Ставовите изразени во оваа публикација не мора да ги одразуваат ставовите на Институтот и се исклучива одговорност на авторот

Institute for Youth
Development KULT

Објавено: декември, 2020 година

ldamostar@aldaintranet.org

<http://www.ldamostar.org>

Fra Ambre Miletića 30,

88000 Mostar

+387 36 333-830

<https://www.facebook.com/ldamostar/>

<https://www.instagram.com/ldamostar>

